БОЛАЛАРДА ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИГА ИЖОБИЙ МУНОСАБАТЛАР ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ТУЗИЛМАСИ

Зироат Бахадировна Азизова
Қўқон давлат педагогика институти

Аннотация: Таълимда ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларини мувофиқлаштиришда маъруза машғулотларининг ўзига хос хусусиятларини ўрганишнинг зарурати таълим муассасаларида, дарс ва дарсдан ташқари жараёнларда, ўқитувчи ва ўқувчилар учун ташкил этиладиган турли тадбирларда, конференцияларда ва педагогик ўқишларда дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш технологиялари бўйича ҳамда дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларда ҳам ижобий ўқув мотивларини шакллантириш йўналишларида маърузалар ташкил этилишида намоён бўлади.

Калит сўзлар: илғор технологиялар, кичик ва хусусий бизнесни ривожланиши, интеграциялашув, табақалаштирилган ёндашув, илғор педагогик технологиялар

INNOVATIVE STRUCTURE OF FORMING A POSITIVE ATTITUDE TO THE LESSON AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Ziroat Bakhadirovna Azizova
Kokand State Pedagogical Institute

Abstract: Special training is needed to coordinate lecture processes that are positively related to disciplinary lectures and general education meetings, and classroom and extracurricular processes, as well as various management practices, organization for teachers and students, conferences and pedagogical technical and technological oe attitude to the discipline of the lesson and to the discipline of the lesson manifests itself in the organization of lectures in the areas of formation of positive motives for learning in children with a positive attitude.

Keywords: advanced technologies, development of small and private businesses, integration, differentiated approach, advanced pedagogical technologies

КИРИШ

Таълимга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнлари сифатида УЎТМ ва МТТМда ташкил этиладиган педагогик жараёнларни, яъни маъруза, семинар, амалий машғулот, тўгарак машғулотлари, экскурсия, давра суҳбати, учрашувлар, фанлар бўйича ташкил этиладиган мусобақа ва танловлар,

(cc) BY

санъат фестиваллари, конференция, ва бошқа турли йўналишлардаги тадбирлар, мустақил таълим, ўзини-ўзи тарбия, мустақил ишлар, тарбиявий муносабатлар жараёнларини келтириш мумкин. Чунки ўқувчиларнинг ўқув фаолиятини ташкил этишга қаратилган мазкур жараёнлар дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш учун энг қулай вазиятларга бой бўлади.

Дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларини мувофиқлаштиришда маъруза машғулотларининг ўзига хос хусусиятларини ўрганишнинг зарурати таълим муассасаларида, дарс ва дарсдан ташқари жараёнларда, ўқитувчи ва ўқувчилар учун ташкил этиладиган турли тадбирларда, конференцияларда ва педагогик ўқишларда дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш технологиялари бўйича ҳамда дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларда ҳам ижобий ўқув мотивларини шакллантириш йўналишларида маърузалар ташкил этилишида намоён бўлади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ

Дарсга ижобий муносабатдаги болаларда ижобий ўқув мотивларини шакллантириш жараёнларига хос хусусиятлар сифатида:

- дарсга ижобий муносабатдаги болаларда ижобий ўқув мотивларини шакллантириш жараёнининг такомиллашиши ва ривожланиши;

- дарсга ижобий муносабатдаги болаларда ижобий ўқув мотивларини секин-аста, босқичма-босқич шаклланиб бориши натижасида ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги субъект(ўқитувчи)-объект(ўқувчи) муносабатларини субъект-субъект муносабатларига ўтиши;

- субъект-субъект муносабатларининг қарор топиши дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларда ижобий ўқув мотивларини шаклланиш кўрсаткичини белгилаши;

- дарсга ижобий муносабатдаги болаларда ҳам мустақил фикрлаш, ҳам таҳлилий фаолият кўникмаларининг вужудга келиши;

- дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларнинг ўқиш ва касб ўрганишга қизиқишини ривожлантиришга хизмат қилувчи маълумотларнинг янгилиги, ишончлилиги ва асосланганлиги;

- ўрганиладиган маълумотларнинг давлат таълим стандартлари талабларига ҳамда дарсга ижобий муносабатдаги болаларнинг мойиллиги ва имкониятларига мослиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болаларда эркин ва мустақил фикрлашга, ўзгалар фикрини тинглаш ва таҳлил қилишга ҳамда мустақил таълим олиш ва ўзини-ўзи тарбиялашга истак ва қизиқишни уйғотмаслик эҳтимолининг мавжудлиги;

(cc) BY

- ўқитувчи томонидан берилаётган маълумотларга нисбатан дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларда қизиқишни шаклланмаслиги ёки маълумотларни ўзлаштиришга уларнинг улгурмаслиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болаларнинг ўқиш ва касб ўрганишга қизиқишини шакллантириш билан бир қаторда, амалий машғулотлар ва мустақил таълим жараёнида ўрганиладиган мавзулар ҳамда тарбиявий муносабатлар жараёнида муҳим аҳамиятга эга бўлган тушунчалар ҳақида маълумотлар бериш имкониятининг мавжудлиги;

- субъект-объект муносабатларидан секин-аста субъект-субъект муносабатларига ўтиш асосида дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларнинг амалий машғулотлар жараёнида фаол иштирок этишига замин яратилиши;

- берилаётган оддий маълумотлар дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларда эркин ва мустақил фикрлашга, ўзгалар фикрини тинглаш ва таҳлил қилишга ҳамда мустақил таълим олиш ва ўзини-ўзи тарбиялашга истак ва қизиқишни уйғотмаслик хусусиятлари;

- ўқитувчида барча ўқувчиларнинг бошланғич тушунчаларини аниқлаш ва объектив баҳолаш имкониятлари чекланганлиги;

- дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан ишлашда маълум бир таълим методи иҳтиёрий вазиятларда қўлланилишига, яъни универсиалликка даъвогар бўла олмаслиги;

- дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчилар фаолиятини ўзаро боғлиқ ҳолда ташкил этиш, уларнинг боғлиқлиги ва алдоқадорлигига ҳамда фаоллик жиҳатдан уларнинг ўзаро ўрин алмашиниши мумкинлигига эътибор қаратиш зарурияти;

- дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчиларнинг ҳамклорликдаги фаолиятини таъминлаш асосида субъект-субъект муносабатларини вужудга келтириш имкониятлари;

- дарс машғулоти самарадорлиги кўп жиҳатдан мазкур жараён иштирокчиларининг қизиқиши, бошланғич тушунчалари даражаси ҳамда таълимий муҳитнинг янгиликларни қабул қилиш мойиллиги ҳамда вужудга келаётган вазиятларга боғлиқлиги;

- қулай таълимий муҳитни шакллантиришда вазиятли ёндашувнинг аҳамиятлилиги;

- дарс машғулотининг аниқ таркибий тузилишга эгалиги, яъни кириш, мавзу мазмунини баён этиш ва якуний қисмлардан иборат бўлиши;

- дарс интизомига ижобий муносабатдаги болаларнинг қизиқишини шакллантириш ва фаолиятини мувофиқлаштириш мақсадида уларнинг бошланғич тушунчаларини аниқлаш ва объектив баҳолаш, ўрганилиши кўзда

(cc) BY

тутилаётган тушунчаларнинг ўзлаштириш заруриятини асослаш, маъруза мазмунини баён этиш, хулоса ясаш ва якунлаш машғулотнинг асосий босқичлари сифатида ифодаланиши;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларини лойиҳалаштириш, моделлаштириш, дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчиларнинг ҳамкорликдаги фаолиятини вазиятларга кўра мувофиқлаштириш имкониятларининг мавжудлиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларининг тизимга хос хусусиятларга эга эканлиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчилардаги мавжуд эҳтиёжлар умумий манфаатлар уйғунлашуви асосида намоён бўлиши;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчиларнинг мақсади ва вазифаларини яхлит педагогик тизим ҳисобланган дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларининг мақсад ва вазифалари билан мувофиқлаштириш зарурати;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчиларнинг ҳамкорликдаги фаолиятини ташкил этиш ва уларнинг фаоллигини таъминлашга турли хил ёндашувларнинг мавжудлиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги бола ёки дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар гуруҳига қаратилаётган эътиборнинг меъёридан ортиши бошқа бир фаол ўқувчи ёки гуруҳ ўқувчиларининг қизиқиши ва фаоллигига ижобий таъсир кўрсатиши;

- дарсга ижобий муносабатдаги болаларда ўқув мотивларини шакллантириш ҳамда уларда таълим олиш ва касб танлашга қизиқишни ривожлантиришга хизмат қилувчи ички ва ташқи омилларнинг ўзаро бирлигини келтириш мумкин.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Тадқиқот доираси бошланғич синф ўқувчиларида дарсга ижобий муносабатни шакллантириш ва ривожлантириш технологиялари моделининг дидактик имкониятларини сифатида қуйидагилар ажатилган [-расмга қаранг]:

1. Интерактив таълим: Технология таълим ўйинлари, симуляциялар ва виртуал манипуляторлар орқали интерактив ўрганиш тажрибасини тақдим етади. Бу воситалар ўқувчиларга дарс мазмуни билан фаол шуғулланиш, тушунчаларни ўрганиш ва муаммоларни интерактив ва динамик тарзда ҳал қилиш имконини беради. Бундай интерфаоллик ўқувчиларнинг мотивациясини ошириши ва дарсга ижобий муносабатни ривожлантириши мумкин.

(cc) BY

Бошланғич синф ўқувчиларида дарсга ижобий муносабатни шакллантириш ва ривожлантириш технологиялари модели

2. Мультимедиа тақдимотлари: Технологиялар мултимедиа тақдимотларидан, жумладан, видеолар, анимациялар ва интерактив слайд-шоулардан фойдаланиш имконини беради. Бу кўргазмали ва ешитиш воситалари дарсларни янада қизиқарли қилиш, ўқувчилар еътиборини ўзига жалб етиш ва мазмунини яхшироқ тушунишга ёрдам беради. Мултимедиа элементларининг киритилиши визуал рағбатлантирувчи ва интерактив ўқув муҳитини яратиш орқали дарсларга ижобий муносабатда бўлишга ёрдам беради.

3. Рақамли ҳамкорлик: Технология бошланғич синф ўқувчилари ўртасида ҳамкорликда ўрганишни осонлаштиради. Онлайн платформалар, мунозара форумлари ва ҳамкорлик воситалари ўқувчиларга лойиҳалар устида биргаликда ишлаш, фикр алмашиш ва фикр билдириш имконини беради. Ҳамкорликда ўрганиш жамоавий иш, ҳамкорлик ва умумий масъулият ҳиссини ривожлантиради, бу дарсларга ижобий муносабатда бўлишга ва қўллаб-қувватловчи ўқув жамоасига олиб келади.

4. Шахсга йўналтирилган таълим: Технология ўқувчиларнинг еҳтиёжлари, қобилиятлари ва қизиқишларига қараб ўрганиш тажрибасини шахсийлаштириш учун ишлатилиши мумкин. Мослашувчан таълим платформалари ва таълим дастурлари ўқувчиларнинг ўзига хос таълим услублари ва суръатларига мос келадиган мослаштирилган таркиб ва мослаштирилган баҳолашларни тақдим етиши мумкин. Шахсийлаштирилган таълим ўқувчиларга ўзларини кўпроқ жалб қилиш ва кучга ега бўлишга ёрдам беради, дарсларга ижобий муносабатда бўлишига ҳисса қўшади.

5. Кенгайтирилган реаллик (AR) ва виртуал ҳақиқат (VR): AR ва VR технологиялари ўрганишга қизиқиш ва тушунишни кучайтира оладиган иммерсив тажрибаларни таклиф етади. Ўқувчиларга мавҳум тушунчаларни

(cc) BY

тасаввур қилиш, виртуал муҳитларга ташриф буюриш ва рақамли объектлар билан ўзаро алоқада бўлишга имкон бериш орқали AR ва VR дарсларни янада аниқроқ ва бир-бирига боғлаб қўйиши мумкин. Бу қизиқиш ва иштиёқни уйғотиб, дарсларга ижобий муносабатни ривожлантириши мумкин.

6. Реал дунё алоқалари: Технологиялар дарсларда ҳақиқий дунё алоқаларини ўрганишни осонлаштириши мумкин. Онлайн тадқиқотлар, виртуал саёҳатлар ва мултимедиа ресурслари ўқувчиларга дарс мазмуни уларнинг кундалик ҳаёти ва атрофидаги дунё билан қандай боғлиқлигини кўриш имконини беради. Бу алоқаларни ўрнатиш орқали ўқувчиларда мавзуни чуқурроқ англаш, дарсга ижобий муносабатда бўлишга олиб келади.

7. Дарҳол фикр-мулоҳаза ва баҳолаш: Технология зудлик билан фикр-мулоҳаза юритиш ва баҳолаш имконини беради, ўқувчиларга уларнинг тараққиёти ва такомиллаштириш йўналишлари ҳақида ўз вақтида маълумот беради. Онлайн викториналар, интерфаол машқлар ва автоматлаштирилган баҳолаш тизимлари ўқувчиларга ўз фаолиятини назорат қилиш ва тузатиш чораларини кўриш имконини берувчи тезкор фикр-мулоҳазаларни тақдим етади. Дарҳол фикр-мулоҳазалар ўрганишни кучайтиради ва ўқувчиларнинг ишончини оширади, дарсга ижобий муносабатни ривожлантиради.

ТАҲЛИЛЛАР НАТИЖАСИ

Бошланғич синф ўқувчиларида дарсга ижобий муносабатни шакллантириш ва ривожлантириш технологияларининг самарадорлиги уларнинг ўқув натижаларига ва умумий ўқув тажрибасига сезиларли таъсир кўрсатиши мумкин. Ушбу технологиялар самарали бўлишининг баъзи усуллари:

1. Иштирок этишнинг ортиши: Интерфаол таълим дастурлари, онлайн платформалар ва мультимедиа ресурслари каби технологияга асосланган ёндашувлар ўқувчилар эътиборини жалб қилиши ва уларни ўқув жараёнига жалб қилиши мумкин. Ўқувчилар дарсга фаол қатнашса ва қизиқиш уйғотса, уларда дарсга нисбатан ижобий муносабат шаклланади.

2. Шахсийлаштирилган таълим: Технология ўқувчиларнинг индивидуал эҳтиёжлари ва қизиқишларига мослаштирилган шахсийлаштирилган таълим тажрибасини ўтказиш имконини беради. Мослашувчан ўқув платформалари ва таълим иловалари ўқувчиларнинг ўзига хос таълим услублари ва афзалликларини ҳисобга олган ҳолда мослаштирилган таркиб ва фаолиятни тақдим этиши мумкин. Шахсийлаштирилган таълим эгалик ва долзарблик ҳиссини ривожлантиради, дарсларга ижобий муносабатда бўлишга олиб келади.

ХУЛОСА

Дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларининг юқорида келтирилган ўзига хос хусусиятлари билан бир қаторда, қуйидагиларни

(cc) BY

дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларининг ўзига хос хусусиятлари сифатида келтириш мумкин:

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларида дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчилар фаолияти ўзига хос интегратив тизим эканлиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болаларнинг мойиллиги, шахсий имкониятлари, бошланғич тушунчалари ва шахсий сифатларининг ўзаро боғлиқлиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан, фаол ўқувчилар ва ўқитувчиларнинг қулай таълимий муҳитнининг ташкилотчиси, бошқарувчиси ва иштирокчиси сифатида субъектлар интеграцияси;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан фаол ўқувчиларнинг ҳамкорликдаги фаолияти самарадорлиги дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларининг натижавийлигини ифодалаши;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларида поғонавийлик (дарс интизомига ижобий муносабатдаги болалар ёки фаол ўқувчилар гуруҳига алоҳида эътибор қаратишнинг ижобий таъсири) билан самарадорликнинг номутоносиблиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнлари тизими мазмун-моҳиятига кўра маълум бир мақсадга эришишга йўналтирилган, ўзига хос хусусиятларга эга бўлган бир неча педагогик жараёнлар мажмуи эканлиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларини илмий асосда ташкил этиш таълим муассасаларида ижодий-таълимий муҳитни яратиш заруриятини белгилаши;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларида мажбурий итоаткорлик ўрнида онгли интизомни шакллантиришнинг зарурияти;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларида тарбиявий муносабатларнинг ўзига хослиги;

- дарсга ижобий муносабатдаги болалар билан ишлаш жараёнларида қулай таълимий муҳитни шакллантиришда фаол ўқувчилар қатори дарсга ижобий муносабатдаги болаларнинг фаоллиги ҳамда улар ҳақидаги ахборотлар аниқ ва ишончли бўлиши зарурияти.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Turg’unova G.M. Ta’limni axborotlashtirish sharoitida o’smirlarni ijtimoiy dunyoqarashini shakllashtirish pedagogik asoslari //Namangan Davlat universiteti. Ilmiy axborotnomasi//2023 yil 3-son// (13.00.00)

(cc) BY

2. Turg'unova G.M.Competence-Based Approach in Teacher Education// Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT// ISSN: 2792 – 1883 | Volume 2 No. 10 https://literature.academicjournal.io

3. Turg'unova G.M. Pedagogical and psychological features of the formation of a positive attitude to the lesson in students. Science and innovation international scientific journal volume .2 ISSUE 5 may 2023 UIF-2022: 8.2 | ISSN: 2181-3337. - P: 482-484

5. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. 2019-yil 16-dekabr. O'RQ-595-son. (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 17.12.2019 y., 03/19/595/4160-son)

6. Alvested M. Pedagogy and interdisciplinarity: Research on the reformed kindergarten teacher education (KTE) in Norway

(cc) BY